

RÖNYV ROTTAI

A szociológia korbácsa

Losonczi Ágnes új könyvéről

Hosszú ideig úgy látszott, hogy a zenei élet napi zajlása csak zurnalisztikus szinten közelíthető meg, a tudomány pedig jobban teszi, ha régi korok, messzi országok, elvont kérdések nyugalmasabb vizein halászgat. A forrófejű részvételt reflexív pusztába vonulások követték, mígnem a legutóbbi időben mind többen térnek vissza a pusztából, hogy teljesebbé tett fegyverzetüket ismét a mai harcok közvetlen szolgálatába állítsák. A Művelődésügyi Minisztérium 1970-re szánt zenetudományi megbízásainak éppen eredményességét bizonyítja, hogy a jubileumi évre nem hoztak közvetlen eredményt. Valamennyi megbízott szerző (Kroó György, Pernye András és mások, köztük maga Losonczi is) a vártnál mélyebbre merült témájában; így a teljes aratás csak a következő jubileumra, 1975-re lesz betekinthező.

Ebben — és nemcsak ebben — az értelemben Losonczi Ágnes új könyve terméke is annak a folyamatnak, amelyet tárgyául választott. A *Zene — ifjúság — mozgalom* „hármastükör” három — a szerző által is végigélt — korszakra tagolja az ifjúsági—mozgalmi—tömegzenei áramlatok felszabadulás utáni fejlődésvonalát. A „mozgalmi” időszakot az „intézményesülés”, majd „A privát szféra diadala” követi. Mégis: az egész könyv igazi ihletője nem a megtett út leírásának vágya, hanem a megtettből kirajzolódó, de igazában még valóra nem váltott lehetőség: „Csak ami nincs, annak van bokra — Csak ami lesz, az a virág”! Losonczi hangja érezhetően átforrósodik, amikor napjainkhoz közelít. Talán paradoxon, de objektív szociológusunk legragyogóbb lapjait ott írja le, ahol a legteljesebben tárul

föl számára a vizsgált tények szubjektíve átélt értelme.

A magyar szakirodalomban egyedülálló munkáról lenne szó akkor is, ha a szerző szűkebb témájánál marad. De ő minduntalan a jelenségek mélyebb gyökereit, tágabb összefüggéseit keresi. Ezért könyve a felszabadulás utáni tömegzenei-művelődéspolitikai áramlatok első összefoglalása, messze túl az ifjúság problémakörén. Önálló koncepciója nagy anyagismerettel párosul, amely kiterjed a tárgyidőszakot megelőző negyedszázadra is, és olyan forrásokat tár föl (mindenekelőtt sajtó- és belső dokumentációs anyagot), amelyeknek a feldolgozásával máig adós a magyar zenetudomány.

Az ilyen úttörő munkák természetében rejlik, hogy minél jobbak, annál vitára ingerlőbbek — különösen, ha témájuk elevenbe vág. A könyv olvasása közben szakadatlan belső vitában voltam a szerzővel és önmagammal.

Ellentmondásos már a téma körülményes tárgyalása is. Losonczi Ágnes, kinyilvánított szándéka szerint, a tömegműfajokra összpontosít, az álláspontok rögzítésére szolgáló forrásanyagából pedig elvileg kizárja a szaksajtót. Valójában a tömegműfajok funkciója a szocializmust építő társadalomban a teljes zenei élet összefüggései közt kapja meg igazi értelmét. Így viszont a szerző szándéka ellenére néhol olyan látszat adódik, hogy a zenepolitika egésze (sőt néhol, horribile dictu, a politika egésze) megítélhető a zenei tömegműfajokban, a koncepciók egésze pedig a napi sajtó zurnalisztikus szintjén megfogalmazott koncepciókban.

Nem kétséges, hogy a sajtó „trend”-jei önmagukban is sokmindentre jellemzők. De Losonczinál néhol elzárják az utat lefelé, a tömegzene tényleges gyakorlata, és fölfelé, a szuverénabb tudományos általánosítás irányába.

Összefügg ezzel, hogy a szerző, a tárgyidőszak művelődéspolitikájának aktív részvevője, bevallott erőfeszítéssel

törekszik a tárgyilagosságra. Ez a helyes szándék néhol túlsap a tudományos objektivitás kívánt célján, és a másik rossznál, a relativizmusnál köt ki. A relativizmus pedig nemcsak a tudomány általánosító erejétől, hanem — paradox módon — tények fölismerésétől is megfosztja művelőjét. Tény végül is, hogy a „Magyar Kórus” és az „Éneklő Ifjúság” — minden érdeme mellett — „Adventtől Adventig” és „Erdélytől a Felvidékig” típusú kiadványokkal szolgálta a klerikális és nacionalista reakciót, és ennyiben a népi irányzatot az emberi emancipáció csatornáiból az uralkodó rendszernek való alávettség csatornáiba terelte. Losonczi Ágnes szinte kritika nélkül átveszi a népi-paraszti munkás-Liedertafel felületes közhelyét is, bár az általa föltárt tények is bizonyítják, hogy a „népi”-nek éppen a munkásmozgalommal támadt új és történelmileg releváns értelme; hogy a „Liedertafel” ellen — és az általa képviselt *kispolgári* szellemiség ellen — az öntudatos munkás legalább olyan szenvedéllyel harcolt, mint a tisztán zenei kiindulású irányzatok képviselői.

Amennyire világosan látja Losonczi Ágnes a zenei életnek a kapitalizmus kitermelte széttördeltségét, annyira

adós marad annak hangsúlyozásával, hogy a szocialista zenepolitika történelmi feladata végül is egy új integráció, az újra értelmessé váló és kiteljesedő emberi lét talaján. Ebben a tömegműfajoknak csak rész-szerepük van: A munkás már több mint egy évszázada, a legsanyarúbb kizsákmányolás feltételei közt indult el azon az úton, amely a folklórtól a „tömegkultúrán” át a teljes emberi kultúra elsajátítása felé vezet.

Losonczi Ágnes könyve valójában végig ennek az útnak a küzdelmeiről, tévedéseiről, tragikus megtorpanásairól és újratekedéseiről beszél. Könyvét is ennek belső tudata tüzesíti át szenvedéllyel. Ezért üt át hangján a keserű gúny, valahányszor visszajára fordul a szocialista fejlődés meg-megtörő, de történetileg mégis szükségszerű útja az emberi kiteljesedés felé. Biztos, hogy könyve inkább a visszaját, mintsem a színét mutatja meg ennek a három évtizedes folyamatnak. De Losonczi-Luciferünknek mégis ebben rejlik a legnagyobb optimizmusa: objektivitásában a legszubjektívabb szociológusunk a *Nicht diese Töne* felkiáltásával sürget minket szebb és igazibb, *szocialistább* örömdák birodalmi felé.

Maróthy János

Közművelődési céllal

Budapest belvárosában, az V. kerületi Fehérhajú utcában ódon, ma már bizony néhány helyen aládúcolt műemlékházban működik a Fővárosi Zenei Könyvtár, a Szabó Ervin Könyvtár zenei részlege. A tízéves jubileum alkalmából, a nyitás óta eltelt évtized történetéről, s a több ezer kötetes gyűjteményről beszélgettünk Szalai Ágnessel, a könyvtár vezetőjével.

— Budapestnek nem ez az egyetlen zenei könyvtára. Mi a sajátos profilja, miben különbözik más, hasonló intézményektől?

— A Széchényi Könyvtár magyar és magyar vonatkozású anyagot tárol, a Zeneakadémia gyűjteményét pedig főként a főiskolai hallgatók, tanárok használhatják. A mi gyűjteményünkben

mind a hazai, mind a külföldi szakirodalom megtalálható, s ezt az anyagot bárki igénybe veheti az igazán jelképesnek mondható évi három, diákoknak mindössze egy forintos beiratkozási díjért.

— A közelmúltban jelent meg a könyvtár gondozásában egy négyszázötven oldalas kiadvány: „Válogatás a zenei gyűjtemény anyagából” címmel. Talán ezen végighaladva mutassuk be, milyen kottákhoz, szakirodalomhoz juthatnak hozzá az érdeklődők hiszen a könyvtár — néhány kivételtől eltekintve — minden rendelkezésre álló anyagot kikölcsönöz.

— Huszonháromezer kotta és hétezer szakkönyv található a könyvtárban. Zene-történeti, zeneelméleti írások, az egyes országok zenei életével foglalkozó művek, a zenét is érintő filozófiai, esztétikai, szociológiai alkotás éppennygy, az anyagot gazdagítják, mint a zeneoktatás, a metodika, az interpretálás tárgykörével foglalkozó írások, a hangszerek, s a hangszerkészítés irodalma, vagy a rendkívül népszerű jazz-irodalom. Az